

A NÉPESSÉG REPRODUKCIÓJA A SZOVJETUNIÓBAN*

A népesség reprodukciója a Szovjetunióban a termelődők és a termelési viszonyok közötti teljes összhang, a dolgozók jólétének a Sztálini Alkotmány és az emberekről való gondoskodás jegyében történő szakadatlán növekedése mellett megy végbe.

A kapitalista országoktól eltérően, a Szovjetunióban a népesség gyorsan növekszik: 1926 decembertől 1939 januárjáig eltelt idő, azaz 12 év alatt a Szovjetunió népessége 147 millióról több mint 170 millióra növekedett. A lakosság évi gyarapodása ez alatt az idő alatt átlagosan körülbelül 2 millió fő volt. A népességnek 147 millióról 170 millióra történt felnövekedése a 12 év alatt évi 12%-os szaporodási együtthatónak felel meg.

A Szovjetország lakosságában sem a munkásoknál, sem a parasztságnál, sem a szovjet értelmiségnél nincsenek és nem is lehetnek olyan gazdasági motívumok, amelyek korlátozzák a szaporodást, illetve visszatartanák az embereket a házasságkötéstől.

A tömegek jólétének általános növekedése következtében a Szovjetunióban az *élvesszuletések mutatószáma* igen magas. Erre a dolgozók jólétének növekedése és a népesség növekedése közötti összefüggésre mutatott rá Sztálin elvtárs 1935. december 1-én az élenjáró kombájnvezetők és kombájnvezetőnők értekezletén tartott beszédében: „Nálunk mindenki azt mondja — mondotta Sztálin elvtárs —, hogy a dolgozók anyagi helyzete jelentékenyen megjavult, hogy jobb, vidámabb lett az élet. Ez természetesen igaz. De ennek következtében a lakosság sokkal gyorsabban kezdett szaporodni, mint régen. A halálzás csökkent, a születések száma emelkedett és így sokkal nagyobb a tiszta szaporulat. Ez természetesen jó, és ezt üdvözljük.”¹ Ez a rendkívül fontos megállapítás világosan rámutat a szovjet népesség gyors növekedésének az anyagi helyzet megjavulásától való függésére a szocialista termelési mód feltételei mellett.

A Szovjetunió népeinek élete élő cáfolata a burzsoázia malthuzianista elméleteinek. Ukrajnában 1926—1927. években a népesség reprodukció-

* A. Ja. Bojarszkij és P. P. Suserin: Népességstatisztika, Goszsztatizdat, 1951. 155—159. old.

¹ Sztálin: Beszéd az élenjáró kombájnvezetők és kombájnvezetőnők értekezletén, 1947. évi kiadás, 7. old., oroszul és Sztálin: A Szovjetunió agrárpolitikájáról, Szikra, Budapest, 1949. 429. old.

jának bruttó koefficiense (együtthatója) 2,5 volt, ami jelentősen felülmúlta a világ összes olyan országának bruttó koefficiensét, ahol ezt kiszámították.

Valóban, a szabad házasság, amelyet a férfi és a nő az egymás iránti szeretetből, mint egymástól gazdaságilag független személyek kötnek meg, csak a Szovjetunióban, a szocializmus országában lehetséges. A felnövekvő nemzedéknek a szovjet haza iránti, a kommunizmus iránti odaadás szellemében való nevelése a család alapvető feladata.

A Szovjetunióban a nők egyenjogúsága az anyákról és a gyermekekről való gondoskodással párosul. A nők részére biztosított szülés előtti és utáni fizetett szabadságnak hatalmas jelentősége van mind az anya, mind gyermeke egészségének megóvása szempontjából. A tanácsadó intézmények széleskörű hálózata rendszeres orvosi segítséget biztosít. Az orvosi tudomány vívmányai alapján megszervezett csecsemőotthonok a gyermekek egészséges gondozását biztosítják. Az anyának ilyen körülmények között lehetősége van arra, hogy munkáját és társadalmi tevékenységét tovább folytassa.

A Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottságának és a Népbiztosok Tanácsának 1936. június 27-i határozata a művi abortusok eltiltásáról, a szülő nők anyagi megsegítésének emeléséről, a sokgyermekes családok részére nyújtandó állami támogatásról, a szülőotthonok, bölcsődék és óvodák hálózatának kibővítéséről stb. fontos lépést jelentett az anyáknak és gyermekeiknek nyújtandó állami támogatás növelése és az anya- és gyermekvédő intézmények hálózatának kibővítése terén. Ez a törvény egyúttal az egész nép helyeslése mellett megtiltotta a művi abortust.

A Szovjetállam a gyermekekről és az anyákról való gondoskodást, a szovjet család megerősítését minden időkből egyik legfontosabb feladatának tekintve, azt a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége által 1944. évi július 8-án kiadott „A terhes nők, sokgyermekes és egyedülálló anyák állami támogatásának fokozása, az anyák és a gyermekek védelmének megerősítése, a „Hős anya“ kitüntető érem, a „Matyerinszkaja szlava“ érdemérem és az „Anyaság“ érdemrend létesítése“ c. határozatával még tovább fejlesztette.

Ez a határozat a nemzeti jövedelem elosztásának meghatározott helyesbítését jelenti azoknak a családoknak javára, amelyek gyermekeket nevelnek. A határozat értelmében egyrészt megadóztatják a gyermektelen és kevés gyermekes családokat, másrészt pedig az egyedülálló és sokgyermekes anyákat támogatásban részesítik.

A határozat a „Hős anya“ kitüntető címet létesítette és az anyák érdeméremmel, valamint érdemrenddel való kitüntetését vezette be. A Szovjetunióban az anyaságot olyan magasra emelték, amelyen még sohasem állott és nem is állhatott az emberiség történelmében. Az anyaság általános megbecsülésben részesül.

Az anyaság rendkívüli tiszteletben részesül a szocialista társadalomban.

Az 1950. év elejétől kezdve a „Matyerinszkaja szlava“ érdeméremmel és az „Anyasági“ érdemrenddel 2 770 000 anyát tüntettek ki. A „Hős anyja“ kitüntető címet 30 750 anya kapta meg. Az állam évente több milliárd rubelt fizet ki a sokgyermekes és egyedülálló anyák támogatására.

A Szovjetunió nagy vívmánya a halandóság csökkenése. Míg a forradalomelőtti Oroszországban 1892-től 1913-ig, azaz 20 év alatt a himlőoltással kapcsolatban stb. tisztán csak a városokban végrehajtott intézkedések eredményeképpen a halandóság 6%-kal csökkent, addig a szovjet hatalom éveiben 1934-ig, azaz 12 év alatt (nem számítva a háborús éveket) a népesség halandósága 1913-hoz viszonyítva több, mint 40%-kal csökkent. A népesség halandóságának ilyen mérvű csökkenése ilyen rövid időszak alatt eddig sehol és sohasem fordult elő. A Szovjetunióban a népesség halandóságának csökkenése 1934 után tovább folytatódott. A halandóság csökkenése a nép jóléte emelkedésének, az orvosi segítség megjavulásának és annak következménye, hogy a dolgozók élni tudnak az üdüléshez való jogukkal.

Különösen sokatmondók a *gyermekhalandóság* elleni harc eredményét kifejező mutatószámok. A cári Oroszországban a gyermekhalandóság rendkívül magas: 31% volt. A Szovjetunióban a gyermekhalandóság sokszorosan csökkent. Csökkent a halandóság az összes többi korosztályban is. Míg Novoszeljszkij 1896—1897. évekre vonatkozó halandósági táblái szerint az újszülötteknek fele nem érte el a 30 évet, addig már az 1926—1927. évi halandósági táblák szerint az újszülöttek fele több mint 55 évet élt meg. A Szovjetunióban, ahol a nép egészségének megóvását és megerősítését az intézmények széleskörű rendszere biztosítja, megemelkedett az emberek átlagos magassága, mellkasátmérője és súlya.

A születések magas száma és a halandóság csökkenése következtében a Szovjetunióban a népesség reprodukciója magas ütemű.

Így például 1926—1927-ben a Szovjetunióban a népesség reprodukciójának nettó-koefficiense 1,68 volt, ami perspektívában annak lehetőségét jelenti, hogy a népesség 50 év alatt majdnem két és félszeresére növekedjék.

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán a szocializmus építése terén elért sikereket összegezve mondta: „E döntő tények teljesen érthetővé teszik, hogy a munkások reálbére rendszeresen emelkedik, a munkások társadalombiztosításának költségvetése nő, a szegény- és közép-paraszti gazdaságoknak nyújtott segítség fokozódik, hogy a munkáslakások építésére, a munkások mindennapi életének javítására, az anya- és csecsemővédelemre egyre nagyobb összeget fordítunk és ezzel kapcsolatban a Szovjetunió népessége egyre jobban szaporodik, a halandóság pedig és különösen a gyermekhalandóság, állandóan csökken.“²

Míg az élveszületések mutatószáma 1936-ban Berlinben 14,1, Londonban 13,6, New-Yorkban 13,5, Párizsban 11,5 és Bécsben 5,6 volt, teljesen másképpen alakult a helyzet a szovjet városokban: a születések száma 1938-ban Moszkvában 28,5, Leningrádban 27,4, Kievben 27,4,

² Sztálin Művei, 12. kötet, 296. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1950, 317. old.

Harkovban 27,7, Minszkben 35,0, Bakuban 33,9 és Alma-Ataban 39,6 volt.

Míg a tőkés országokban az élveszületések mutatószáma esik, addig a Szovjetunióban szisztematikusan emelkedik. A Pokrovszkij-index 1938-ban a Szovjetunióban 2,16 volt.

A Szovjetunióban a népesség gyors növekedése következtében a *gyermek*ek és az *ifjak aránylagos súlya megnövekedett*. A 14 éven aluli gyermekek száma 1939-ben a lakosságnak több, mint 36%-át tette ki.

A Szovjetunió lakosságának kormegoszlása az 1939. évi népszámlálás adatai szerint a következő volt:

Korcsoportok		A lakosság össz- létszámához viszonyítva %-ban
7 éves	koron alul	18,6
8—11 éves	korig	9,7
12—14	„ „	7,9
15—19	„ „	8,9
20—29	„ „	18,0
30—39	„ „	14,9
40—49	„ „	9,0
50—59	„ „	6,4
60 éves	és annál idősebb	6,0
		100,0

A tőke láncainak lerázása széleskörű lehetőséget nyit a népesség fejlődése számára. Ez látható a népi demokráciák országainak népeinél is. A marshallizált, nyomorbadöntött és éhező Nyugat-Európával ellentétben a népi demokráciák országaiban a demográfiai mutatószámok megjavultak. Csehszlovákiában például 1948-ban az élveszületések mutatószáma 1 $\frac{1}{2}$ -szer volt magasabb, mint 1937-ben (23,4-et érve el) és a halandóság 12 $\frac{0}{0}$ -kal volt alacsonyabb. Eltekintve a születések számának emelkedésétől, Csehszlovákiában a gyermekhalandóság 1947-ben 9% volt az 1937. évi 12 $\frac{0}{0}$ -kal szemben, azaz 25%-kal csökkent. Magyarországon a halandóság 1948-ban 1945-höz viszonyítva több mint a felére, 1940-hez viszonyítva pedig 20 $\frac{0}{0}$ -kal csökkent. Bulgáriában 1947-ben a halandóság 1940-hez viszonyítva több mint 20%-kal csökkent stb.

A Nagy Honvédő Háború éveiben a Szovjetunió vállán viselve a háború döntő súlyát, nagy veszteségeket szenvedett. Sztálin elvtárs rámutatott, hogy a német invázió következtében: „... a Szovjetunió a németekkel való harcban, úgyszintén a német megszállás következtében, valamint a szovjet embereknek német kényszermunkára való elhajtása következtében visszavonhatatlanul kerülbelül hétmillió embert veszített el”.³

Ezek a veszteségek, valamint a háború demográfiai következményei egeszükben véve, természetesen változást idéztek elő a népesség kor- és

³ „Bolszevik”, 1946, 5. sz., 3. old. oroszul.

nem szerinti összetételében. Ezzel kapcsolatban a népgazdasági tervezésben és különösen a népesség kiszolgálását célzó intézkedések megtervezésénél figyelembe kell venni az egyes korosztályok létszámában, sőt magában a születések számában (minthogy ez a nemző-, illetve termőképes korúak létszámától függ) a fentiekből kifolyólag bekövetkező ingadozásokat.

A háború befejezésével és a békés munkára való visszatéréssel ismét megkezdődött a dolgozók jólétének állandó emelkedése, ami a szocializmus országának törvénye. Nyilvánvaló, hogy ez ismét kihatással lesz a népesség gyarapodására.

A mondottakból világosan látszik azok között a törvények között fennálló ellentét, amelyek mellett történik a népesség reprodukciója a Szovjetunióban és a tőkés országokban. Míg a tőkés világ országaiban a népesség gyarapodása csökken, a Szovjetunióban a népesség gyarapodása gyors ütemű, magas a születések száma és emelkedik az átlagos életkor. A termékek bőségének növekedése és a dolgozók jólétének emelkedése mértékében, a kommunizmus felé való előrehaladás mértékében a népesség reprodukciójának mutatószámai tovább javulnak.

Ilyen különböző a népesség életének alakulása a két világban, a két rendszerben

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA“

című kiadványsorozatban megjelent

D. V. SZAVINSZKIJ

AZ IPARSTATISZTIKA TANKÖNYVE

című művének III. kiadása

A könyv részletesen foglalkozik a szocialista iparstatisztika tárgyának és feladatainak, a statisztikai megfigyelés megszervezésének és a megfigyelési adatok összesítésének kérdéseivel. Kimerítő alapos-sággal tárgyalja az iparstatisztikai vizsgálódás központi kérdéseit: az ipari termelés számbavételét és statisztikai vizsgálatát, a munkakerültszám, munkatermelékenység, munkabér statisztikáját, az ipari termelés önköltségének vizsgálatát. Foglalkozik az állóalapok, az ipari energiagazdálkodás, a termelési felszerelések, az ipari anyagellátás statisztikájával stb., stb.

Szavinszkij tankönyve komoly segítséget jelent nemcsak az iparstatisztikusok, az iparstatisztikát elsajátítani kívánó főiskolai és egyetemi hallgatók, hanem az ipari számviteli dolgozók, tervezők és közgazdászok számára is az élenjáró szovjet tapasztalatok elsajátítása és munkájuk megjavítása terén.

**KAPHATÓ AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT
KÖNYVESBOLTJAIBAN**